

SANDVIKS- GUTTEN

Løssalg kr. 40.-

NR. 3. Desember 2005

Organ for Sandvikens Bataljon - Stiftet 17. mai 1857

35. årg

**Sandviken
har mistet
sin største patriot**

Terminliste for aktiviteter i huset

JANUAR 2006 - JUNI 2006

Dato:	Tema:	Ansv.:
Fredag 13. jan.	Åpent hus	(Einar Berge-Hansen)
Fredag 27. jan.	Åpent hus	(Egil Olsen)
Fredag 10. febr.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Fredag 24. febr.	Rekeaften (påmelding)	(Dag Nilsen)
Fredag 10. mar.	Åpent hus	(Gunnar Spjeld)
Fredag 24. mar.	Årsmøte	(Edmund Tangseth)
Fredag 07. apr.	Åpent hus	(Franz H. Dueland)
Fredag 21. apr.	Åpent hus	(Willy Hovland)
Torsdag 04. mai.	Bedugging m/åpent hus	(Deling)
Fredag 19. mai.	Åpent hus	(Dag Nilsen)
Fredag 27. mai.	Åpent hus	(Einar Berge-Hansen)
Fredag 02. juni	Åpent hus	(Egil Olsen)
Onsdag 07. juni	Fisketur	
Fredag 16. juni	Åpent hus	(Gunnar Spjeld)

Alle arrangementer (bortsett fra årsmøtet) er for både sandviksjenter og sandviksgutter. Styret vil forsøke å ha en temakveld pr. måned. Dette vil vi komme tilbake til ca. 2 uker før møtene.

Sandvikshilsen fra
Styret i Sandviksguttenes Forening

Rettelser fra forrige nummer av Sandviksgutten.....

Det var sikkert mange av våre lesere som klødde seg hodet etter etter å ha lest forrige nr. av Sandviksgutten. Det hadde dere god grunn til å gjøre. Flere av artiklene manglet nemlig noen linjer. Dette skjedde p.g.a en programmeringsfeil. Hvis du ønsker å lese de siste linjene i de mangelfulle artiklene, må du finne frem forrige nr. og supplere med sitatene under. Da vil du forhåpentligvis finne ut hva som manglet....

Her følger oversikt over sidetall på innleggene og setningene (obs! nederst på siden) som manglet:

"SANDVIKSHYTTE" s. 2

.....sponset av Robben reklame, Amalie Skramsvei 1.

17. MAI PÅ SANDVIKSPILEN s. 4 og 5

.....Maleren Einar. Idet solen var kommet over åskammen i øst (s. 4)

.....den 17. hadde å by på. (s. 5)

Raggen

SANDVIKSBUKTEN PÅ UNESCOs VERDENSARV-LISTE? s. 5 og 6

.....er noe av grunnen til at det har gått så langt. (s. 5)

....."Skammens liste"! (s. 6)

Edmund

"PÅ SPOR ETTER MILITÆRHISTORIEN" s. 9, 10 og 11

.....hærstyrker, mens alle marineavdelinger, inkludert (s. 9)

.....Hammer, en gang mellom 1801 og 1802.

Stiftamtmann Hauch hadde foreslått bygging av (s. 10)

.....og pikevakten. Under kampen som fulgte forsøkte mannskapene på batteriet å gjøre sitt beste for å stoppe fienden, men mørket og tåken hindret ildgivning. (s. 11)

Forts. neste nr.

P.s. Redaksjonen beklager feilen – trykkeriet prøvde å rette opp i feilen, men p.g.a tidsnød (postgang) lot det seg ikke gjøre å trykke bladet på nytt.

SANDVIKS- GUTTEN

I redaksjonen:

Edmund Tangseth

Tlf. 55 24 37 76

Mob. 41 47 91 95

e-post:

edmund.tangseth@
bergen.kommune.no

Dag Nilsen

Tlf. 55 32 52 37

Mob. 982 86 753

Formann

**Sandviksguttenes
Forening**

Willy Hovland

Måsekjærveien 12

5035 Bergen

Tlf. 55 31 38 29

Mob. 41 56 41 18

Leder Damegarden

Åse Lervik

Tlf.: 55 56 07 73

Mob.: 91 66 25 37

Bladets adresse:

Grensegrenden 1

5035 SANDVIKEN

Tlf. 55 32 90 42 (Huset)

Bankkontonr.:

3624.51.25040

Sats og Trykk: Grafisk Forum A/S

Boks 46 Kokstad, 5863 BERGEN

Redaksjonelt

Det triste budskapet om at Svein ikke lenger er blant oss kom samme dag som høstmøtet skulle avholdes. Dette satte sitt preg på kvelden. En løftet, god stemning ble snudd til sorg og ettertanke. Nok en Sandvikspatriot er gått bort. Ellen og den øvrige familien vil takke Sandviksguttenes forening med Willy i spissen, Sandvikens Bataljon og ellers Sandviksgutter og -jenter for all støtte og deltagelse. En spesiell takk rettes til Jan Olav Larsen som trosset regn og vind for å heise flagget på halv stang på Pilen. Etter bisettelsen heiste han flagget på hel stang. Det må også tas med at Jan'en tok turen opp på Pilen senere på dagen for å fire flagget til rett tid! Dette hadde Svein satt pris – det var litt av en gest! Takk skal du ha, Jan! En takk også til deg, Dolla for det du bidro med – ikke minst at flagg var heist på Sandvikstorget. Raggen fortjener også en stor takk for beskrivende og vakre ord om Svein i Bergens Tidende. En utvidet versjon av dette minneordet vil du forøvrig finne i dette nr. av Sandviksgutten

Du vil også kunne lese avslutningen om "Krigsminnesmerker i Sandviken". I tillegg har Korpset og "hytte-folket" en del på hjertet i dette nr. Glimt fra Damegarden sine aktiviteter denne høsten vil du også finne.

Vi vil minne dere på at til våren arrangeres Buekorpsets dag – nærmere bestemt 20. mai. Forening og Bataljon vil selvfølgelig ta del i festlighetene – så hold derfor av denne dagen. Vi vil komme med mer informasjon etter hvert.

Edmund

Kjære medlem.

Det er ennå en del medlemmer som ikke har betalt medlemskontingenten for 2005. Vi henstiller til dem å gjøre det snarest.

En vesentlig del av våre driftsutgifter går til dekning av papir og porto i forbindelse med utsending av skriv til medlemmene. Det er blant annet medlemskontingenten som skal dekke disse utgiftene. Vi ser oss derfor nødt til å slette medlemmer som ikke betaler kontingent.

Dersom den ikke er betalt innen februar måneds utløp, tar vi det som signal på at du ikke lenger ønsker å stå som medlem i foreningen, og ditt medlemskap vil da bli automatisk slettet.

Vi håper selvsagt i det lengste at du fortsatt vil vise interesse for foreningen, bataljonen og bydelen og imøteser derfor din innbetaling.

Hvis du mener at beløpet ikke stemmer, må du være vennlig å kontakte styret snarest, slik at forholdet kan bli ordnet og misforståelser unngås.

*Styret i Sandviksguttenes Forening
Willy Hovland*

Form. Willy Hovland tlf. 55313829

Kass. Gunnar Spjeld tlf. 55168365

Minneord

Svein er ikke blant oss mer

Fra Sandvikspilens flaggstang lar jeg blikket gli over området som strekker seg fra Fisketorget, Skansen og Fjellsiden gjennom Sandviken, forbi Måseskjæret, Heggen, Stemmemyren og utover til Lønborg.

Alt dette var **SVEIN TANGSETH** sitt nære virkeområde.

Nå har han gått bort etter en trist periode med sykdom og lidelse, bare 59 år gammel.

En Fanebærer i ordets videste forstand har plantet Fanen og en rystelse er gått gjennom Sandviken. Svein var ikke bare Fanebærer som ungdom i Sandvikens Bataljon, hvor han gikk gradene og fikk Bataljonens høyeste utmerkelse, Ørneordenen. Han var så god at han ble utlånt til Skansens da de skulle reise på sine utenlandsturer, altså ganske unikt i buekorp-

senes historie. Men Svein var også Fanebærer i livet for øvrig. Vi kan ikke minnes en så tvers gjennom vennlig, verdig og engasjert person som Svein på utallige fronter, samtidig som han tok seg tid til å lytte og prate med folk. Det var aldri nei i hans munn om vi ba ham om hjelp. Særlig var det flott å se hvordan han alltid var på fornavn med og hadde en fantastisk husk overfor barn og ungdommer,

selv lenge etter at han hadde blitt kjent med dem i Sandviken eller på de skolene hvor han jobbet som lærer. Svein gjorde det som vi andre dessverre er så altfor lite flink til, nemlig å lytte til og ta barn og ungdom på alvor. Derfor vil hans minne alltid være høyt elsket og akttet.

Etter sin egen ungdomstid og lærerutdanning ble han naturlig nok også et engasjert medlem i Sandviksguttenes Forening, hvor han tok på seg utallige oppgaver og verv. Således bidrog han sterkt til det gode miljøet rundt Huset, som er Sandviksguttenes Forenings samlingssted. I en periode var han også foreningens Formann og i lengre tid i de senere år var han Arkivar. Sistnevnte høres kanskje litt tørt ut, men ikke for Svein. Han skapte en aktivitet rundt dette også gjennom sin lokalhistoriske interesse. Han tok vare på et unikt kildemateriale fra Sandvikens Bataljons historie og bygget opp et verdifullt bildearkiv. Vi vet at dette ble verdsatt av mange mennesker i forskjellige anledninger og for oss som kjente Svein, ble vi heller ikke overrasket, om enn litt overveldet, over at han også har hjulpet andre foreninger med tilsvarende arbeid. Svein etablerte også en stor samling med fotografier av hver enkelt elev ved Rothaugen skole i de senere år. Som en kuriositet må også nevnes at han utgav Rothaugskalenderen med flotte Bergensmotiver og inspirerende tekster på eget initiativ. Man kan lese mellom linjene at her var det en ekte Sandviksgutt med kjærlighet til Bergen som førte pennen. Som tidligere redaktør av Sandviksgutten minnes jeg også at Svein alltid bidrog med reflekterte kommentarer, mye historisk stoff og muntre intervjuer med gamle Sandviksgutter og -jenter. I tillegg til å være et vandrende Sandviksleksikon var han raus med å øse av sin viten. Utallige lysbildekåserier ble formidlet i foreninger og gode lag. Selvsagt ble han tildelt Jonnemansprisen, Sandvikens egen kulturpris. Selvsagt ble Svein også æresmedlem i Sandviksguttenes Forening.

Jeg løfter hodet mot Sandvikspilen og minnes mang en 17.mai med flaggheis kl.07.00, der Svein stod i munter passiar med gutter og jenter fra Sandviken før Nasjonalsangen og Bergensssangen ble avsungen. I år var Svein for

skrøpelig til å være med og han var dypt savnet, så det var egentlig for Svein Tangseth vi sang

Bergensssangen i år. Svein var en foregangsmann for denne hyggelige tradisjonen. I tillegg var han alltid å se på den årlige Sandviksfjellsturen første helgen i okto-

ber og på fisketurene med Sandviksguttenes Forening i juni. Jeg hadde også gleden av å marsjere ved siden av Svein i prosesjonen på 17.mai for noen år siden. Det var bemerkelsesverdig å se hvordan herr Tangseth vinket, smilte, bukket og pratet med nær sagt alle mennesker langs ruten. "Alle" kjente Svein og nå har han således etterlatt seg et stort tomrom, både blant venner, kollegaer og elever, men først og fremst hos vår alles kjære Ellen og resten av familien. Vi vil gjerne uttrykke vår dype medfølelse med dere. For å snu på et bergensk uttrykk, kan vi si at halve Bergen og hele Sandviken er i sorg. La oss være i sorg sammen i denne tiden.

Jeg snur ryggen til Sandvikspilen og trekker nedover Stoltzen, stopper opp og tenker igjen på Svein. Solen skimtes gjennom bygene og jeg får frem dette gode bildet av Svein med glimtet i øget. Det er dette vi kommer til å huske, sammen med hans vennlighet og lune kommentarer. Jeg kaster et blikk ned mot Sandvikskirken hvor bisettelsen skal finne sted fredag 4. november kl.12.00. Victor Prest har hatt Svein Tangseth med i bønnen de siste ukene. Det måtte bli Sandvikskirken for Svein, men det kan bli trangt om plassen. Jeg vet at unge buekorpsgutter kommer til å stå æresvakt ved båren. Det blir tøft, men vi vet at Svein ville satt pris på det, -og det vil bli en verdig minnestund for en Fanebærer.

Med Ellen og resten av familien i tankene lyser vi fred over Svein Tangseth sitt minne.

FOR SANDVIKSGUTTENES
FORENING
RAGGEN

Sandviksfjellturen og litt til fra hyttestyret

Så er siste halvdel av dette året også snart over, og vi i Sandvikshytten kan se tilbake på enda en sesong med mange besøkende i hytten. Denne høsten har vi vært ekstremt uheldig med været, noe som også har resultert i mange søndager med dårlig besøk i hytten. Været til tross, vi holder hytten åpen etter beste evne, og vi har hatt mange koselige stunder der oppe denne høsten, og da ikke minst dager med dårlig vær. De som går i fjellet setter ekstra stor pris på at hytten er åpen slike dager. Også denne høsten arrangerte hyttestyret den årlige Sandviksfjellturen, dato for turen i år var søndag 9. oktober. Dette var første gang at turen ikke ble arrangert første søndag i oktober måned, grunnen var at Varegg arrangerte Stolze Kleiven opp lørdag 30. september, og familiedag på Sandviksfjellet søndag 1. oktober. Vi håpet dermed at vi kunne trekke flere deltakere med på Sandviksfjellturen ved å endre dato for turen. Lørdag gikk tre av oss i hyttestyret turen om formiddagen og merket hele løypen, og vi hadde en fin tur, og bra vær. Søndag var det start i buekorps huset mellom klokken 10.00 og 12.00, dessverre var ikke været det aller beste, med regnbyger og en del vind. Dette gjorde sikkert sitt til at det ble få deltakere på turen, faktisk ikke mer enn 30 stykker, dette er meget dårlig, så vi må i løpet av vinteren vurdere om turen er liv laga. De siste årene har antall deltakere gått sterkt

Jan Fredrik(Fedda) Helgesen og Karina Olsvold, har en pust i bakken underveis, på Sandviksfjellsturen.

tilbake hvert år, noe vi syntes er beklagelig, for dette er en fin familietur. Vi vil også i år, tradisjonen tro, ha vårt juletreff i hytten søndag 11. desember, hvor vi som vanlig serverer masse gode kaker, varm sjokolade, og vi har i år som alltid gjort avtale med julenissen, og han kommer og besøker oss ca. kl. 12.00, og hvis vi er heldige har han med seg en liten overraskelse til til barna.

Året sett under et, så har dette året ikke vært av de beste i hytten, vi har måtte holde hytten stengt enkelte søndager av forskjellige årsaker, men vi håper og tror at vi kommer sterkt igjen neste sesong. Legg gjerne søndagsturen en og annen gang innom hytten vår og hils på gamle kjente, og frisk opp gamle minner, her treffer du alltid noen du kjenner. Avslutningsvis vil hyttestyret takke alle brukerne av hytten for mange hyggelige søndager i hytten 2005, og ønsker velkommen tilbake i 2006. Vi vil også ønske alle en GOD JUL.

Hilsen hyttestyret

Referat fra høstmøte

28.10.05

Formann Willy Hovland ønsket velkommen. Så ble det holdt ett minutt stillhet for Svein Tangseth som gikk bort samme dag.

1. Orientering fra styret v/Willy Hovland

Det har vært et par dugnader på bensinstasjonene, ellers har det som vanlig vært åpent hus etter ferien der det hovedsakelig har vært Einar Walle som har hatt vaktene og stått for god matlaging. Vi har sagt fra oss Marsteinen etter stormen som ødela huset der fullstendig.

2. Orientering fra husstyret.

De har jobbet med kledning og lister utvendig pluss maling av huset. Resten av prosjektet er utsatt til våren. Dette grunnet svært dårlig vær over lengre tid. De håper på bra fremmøte når den tid kommer.

3. Orientering fra hyttestyret.

I fravær av Helge Osvold måtte Franz Dueland improvisere sammen med Reidar Skare. Hytten er nå i topp stand. Det eneste som har vært av arbeid er

noen takrenner som ble ordnet. Ellers var det dårlig fremmøte på Sandviksfjellsturen med 28 deltagere, og det er oppe til vurdering om det har noe for seg å fortsette med turen. Dette vil hyttestyret ta opp til vurdering på et styremøte. Spørsmålet er om det bærer seg økonomisk grunnet dårlig fremmøte.

4. Dugnad.

Det har vært dårlig oppmøte på dugnadene, og det er de samme går igjen gang på gang. Unntaket har vært tellingene på bensinstasjonene. Det har vært bra.

5. Eventuelt.

Rolf Rasmussen spurte om hvorfor julemøte kom på en onsdag som for mange er en arbeidsdag. Det vil bli vurdert å flytte det til fredagen av styret. Det vil bli undersøkt om det i så fall vil kollidere med tellingen på stasjonene som er på torsdagen og fredagen. Dette vil bli gjort av Willy Hovland.

Frantz Dueland

God stemning på Nedre Sandviksfjell batteri. Bildet er tatt rundt 1900. Senere ble batteriet nedlagt og skytset flyttet lengre ut. Ukjent fotograf

"På spor etter militærhistorien"

Av Sven-Erik Grieg Smith

Neste gang krigen kom til Bergen, var festningsanleggene i Indre Sandviken ikke bemannet. Men da hadde det gått hele 132 år og meget hadde endret seg. Batteriet på Heggerneset ble demontert allerede i 1815, men først i 1872 ble det offisielt nedlagt. Da hadde spørsmålet om anlegg av nye permanente befestninger i Bergensavsnittet vært diskutert i hele 36 år. Men først i midten av 1890-årene kom det fart i planene, og anleggene sto ferdig 1898. Utbyggingen tok også denne gang utlukkende sikte på å etablere et direkte nærforsvar

av Bergens havn og by, med tanke på et eventuelt svensk angrep. Følgende anlegg ble reist:

1. Indre befestning: Kvarven batteri, Hellen batteri, Øvre Sandviksfjell batteri og Nedre Sandviksfjell batteri.

2. Ytre befestning, nordre innløp: Herløvsnittet, Ypsø, Hagelsundet, Lillebergen og Toppbatteriet på Haaøen.

I tillegg kom et omfattende mineforsvar med forberedte kabelminefelt ved nordre innløp mellom Skarvøy og Haaøy, og kontaktminefelt i Indre Hjeltefjord ved Færøy, og i Korsfjord ved Lerøy. Disse sperringene kunne etableres med få timers varsel.

Som det vil femgå av oversikten overfor var Bergens festning ingen vanlig kystfestning. Samtlige anlegg var hovedanlegg som var konsentrert omkring byen, og de ytre anleggene besto utelukkende av minefelt og bestrykningsartilleri. Festningens bestrykning kom hovedsaklig til å bestå av 24 cm haubitsere og 21 cm kanoner. At mellomkalibrene på 12- og 15 cm helt manglet, indikerer at oppfatningen den gang måtte være at det ikke var festningens oppgave å bekjempe hurtiggå-

Ammunisjonsmagasinet på Sandviksbatteriet i dag.

Foto: Svein-Erik grieg Smith

ende, mindre fartøyer, som opererte i fritt farvann. Oppgaven skulle derimot være å sperre de nærmeste trange innløp. Skytset var derfor plassert så langt inne at ingen av de store kanonene kunne nå ut til selve fjordinnløpene. Dermed var ikke batteriene i stand til å støtte de ytre anleggene med ild.

Taktisk samvirke mellom batterier og flåte var heller ikke mulig - og marineavdelinger ble derfor ikke frigjort fra området. Ikke engang landforsvaret fikk noen vesentlig nytte av anleggene, idet de nærmeste landingsområdene - Fana og Os begge

var utenfor festningens rekkevidde. Dette gjorde at en på militært hold tok opp planene om å befeste

Gullstenen (Løvstakken) for å sikre anleggene i ryggen. Men planen ble aldri realisert.

Et annet karakteristisk trekk ved disse batteriene var at de var anlagt høyt i terrenget. Dette skyldtes ikke minst Georg Stangs studier under den spansk-amerikanske krig på Kuba, og erfaringene fra det britiske angrepet på Alexandria i 1882. Stangs konklusjon var at høytliggende batterier var bedre vernet enn lavtliggende. Ved lav batteriplassering ville innskyting for angriperne bli lettere og skaden på personell kunne bli større på grunn av rikosjettfaren. En høy plassering ville være i forsvarernes favør fordi fartøyene da ville utgjøre større mål, samtidig som skråanslagene ville gi større virkning i målene.

Samtlige batterier ble nedsprenget i fjell og de fleste kanonene var i tillegg utstyrt med skjold. Men nødvendige dekningsrom manglet. Riktignok var det utsprenget en del forbindelsestunneller og disse kunne nyttes av be-

tjeningen. Men ordningen var tungvint og lite hensiktsmessig. Batteriene var heller ikke innredet som støttepunkt, blant annet manglet nærforsvarstillinger og forberedte hindre. Haubitser- og kanonbatterienes plassering og utforming i terrenget gir derfor dagens turgående et godt inntrykk av hvordan konstruktørene må ha tenkt og hvilke taktiske synspunkter som har kommet til uttrykk ved valg av stillingsområde.

Anbud på leveranse av skyts til befestningene kom inn den 1. november 1896.

Forsvarsdepartementet bestemte at leveransen av 5 stk. 24 cm haubitsere og 6 stk. 21 cm kanoner skulle overdraes Compagnie des Haut - Fourneaux, Forges et Acieries, St. Charnond, Frankrike. Det mindre skyts; 4 stk. - 6,5 cm og 7 stk. - 5,7 cm, ble bestilt hos Cockerill.

De små kanonene kom først. Allerede i tidsrummet februar-mars 1898. De to 65 mm hurtigskyttende kanonene på Nedre Sandviksbatteri var ferdigmontert 18. juli 1898.

Sandvikens 2 haubitser ble tatt i land i Hesteviken og på kranpram transportert til Storemøllen i slutten av juli 1898 og sto ferdigmontert i august. Monteringsskytingen ble påbegynt 8. september. Men 21 cm kanonene til Hellen kom først på plass 18. november året etter. Samtidig begynte utbyggingen av lyskasteranleggene og oppsettingen av avstandsmålere. Bergen festning var således først operativ våren 1900.

Av de indre anleggende skulle Kvarven sikre "Vestre byfjord" og Hellen "Nordre byfjord". Men avsnittene grep over i hverandre, og begge skulle også kunne virke mot mål i "Indre Byfjord". Befestningens oppgaver var således å hindre en eventuell angriper fra å

Minnestein fra nøytraliseringsvakten under Først verdenskrig, Sandviksbatteriet,

Foto: Svein-Erik grieg Smith

Hellen fort sett fra Øyjorden.

Ukjent fotograf

trengte seg inn på Bergen havn og erobre byen. Dette blir helt klart når en står på Sandviksbatteriet og ser ut over byfjorden.

Ved krigsutbruddet i 1914 var situasjonen blitt en annen. Utbyggingen av jernbaneforbindelsen mellom Østlandet og Bergen gjorde det nødvendig å forsvare også denne og ikke bare Bergen havn. Samtidig var det sørlige forsvaret av Bergen svakt. Derfor ble det etablert et provisorisk minefelt i Lerøy – Bukkenavsnittet med et bestrykningsbatteri på Lerøy. Ubåtkrisen i 1916 førte til at skytset og vakthuset fra bestrykningsbatteriet på Nedre Sandviksfjell ble flyttet til Færøys vestsida for å sikre nye minefelt.

Det var ellers sparsomt med bebyggelse på disse anleggene. I følge inventarlisten fra 1930 fantes det på haubitserbatteriet på Sandviksfjellet følgende enheter: 1 ammunisjonsmagasin etter Moniers system, 1 latrine, 1 vakthus, 433 m enkelt piggetrædgjerde med 2 porter, 2 kanonstander for 24 cm haubitser, 1 dekningsstunnel 24 m lang og 2 m høy, 1 telefonsentral og 1 kjøkkenbygning. To av disse inventarnumrene var bygget av soldatene under nøytralitetsvakten 1914-1918. Opprinnelig var deler av besetningen på Sandviksbatteriet forutsatt å forlegges i telt. Men de klimatiske forhold fremtvang endringer her. Det ble nødvendig med innlosjering i hus. På grunn av manglende innkvarteringsmuligheter i nærheten, måtte Forsvaret selv sørge for tilfredsstillende kvarter – både til kanonbetjeningen og dekningsavdelingene.

Byggekostnadene for de enkelte batteriene kan være av interesse. Ammunisjonsmagasinet på Sandviksbatteriet koster kr. 8.520, mens kostna-

dene for haubitserne – nedsprenget i fjell med betongstøpninger og håndmagasiner – hver hadde en stykkpris på kr. 14.740. Til sammenligning kostet en krigsbarakke oppført av utvendig panelt plankelaft på grunnmur, i en etasje med skifertak, kr. 6.000. For å forstå disse tallene bør det legges til at det største antall skattyutere i Bergen hadde inntekter på mellom 1.000 og 2.000 kr. i denne perioden.

Dagens turgåere vil reagere på å finne festningsverk midt i bebyggelsen. Men da anleggende sto ferdig i 1898 så landskapet helt annerledes ut. På den tiden lå både Hellen fort og Sandviksbatteriene isolert, langt ute på landet. For å reise fra Bergen til Ytre Sandviken måtte en ta båt fra byen og til Storemøllen. Derfor lot Forvaret bygge et større kaianlegg i Biskopshavn i forbindelse med festningsanlegget på Hellefjellet. Bortsett fra "Bergens Byes Sindssygeasyl, Neevengården, var områdene rundt batteriene for en stor del nyttet som feriesteder for velstående borgere. Helleveien ble først bygget i 1920 og 30-årene, mens arbeidet med veien rundt Eidsvågneset startet opp i 1922. I følge Jo Gjerstad var turen til "festningen på Hellefjellet" i mange år en populær søndagspromenade. I dag er Sandviksbatteriet et ettertraktet turområde, mens Nedre Hellen er en av bydelens mest populære bade- og friluftsområder. I årene etter krigen fikk anleggene en "ansiktsløfting". Men i 1961 var det slutt. Da ble festningen formelt nedlagt, og de bestående anlegg overført til Sjøforsvarskommando Vestlandet.

Som tidligere nevnt var samtlige anlegg på

Truende kanonmunninger pekte utover byfjorden. Kanon nr. 1 på Hellen.

Ukjent fotograf

Bergen festning bygget for å møte en trussel fra sjøsiden. Ingen hadde vel noensinne forestilt seg at faren kunne komme fra luften. Men ballonger, Zeppelinere og fly utgjorde en uventet og stigende trussel under Første Verdenskrig. I den norske samtiden var frykten for dette trusselalternativet reelt nok. Både i forbindelse med konflikten omkring den norske ubåtresklusjonen og de senere tonnasjeforhandlingene var faren for angrep fra luften noe som opptok den norske regjering. Nøytralitetsvernet manglet mottiltak. Nye kanoner som kunne beskytte mål i luften kom på markedet. Dette skytset måtte ha en sideretning på 360 grader, en størst mulig elevasjonsfrihet og helst også en mulighet til å kunne forflyttes raskt til steder hvor behovet meldte seg. Til å begynne med ble modifiserte feltkanoner på spesiallavett nyttet. En slik 6,5 cm kanon ble plassert på Sandviksfjellet og en tilsvarende på Hellen. Senere ble dette feltskytser supplert med nyinnkjøpte franske 7,5 cm plattformkanoner av typen Puteaux. Men disse ble montert på Fredriksberg og på Løvstakken. I tillegg ble det opprettet ytterligere 2 luftposter på Kringsjø og på Fløyen. Men her ble det nyttet modifisert feltskyts, dvs 2 stk. 7,5 cm bergkanoner i luftskytsaffutasje. I alt var det utplassert 13 kanoner som luftskyts på de indre festningsanleggene, mens det var 10 kanoner i luftskytsaffutasje på de ytre befestningene. Videre ble det anskaffet egne stativer for mitraljøser til bruk som luftvern. Disse ble boltet fast i fjellet. Til å begynne med ble festningenes 10,5 mm mitraljøse nyttet, men disse ble snart erstattet av nye Hotschiss mitraljøser i et mindre kaliber. Samtlige mitraljøser kunne dreies horisontalt rundt og eleveres til 60 grader. Det ble også satt opp en del mindre lyskastere.

I 1940 var dette utstyret erstattet av 3 batterier a 2 - 7,5 cm luftvernkanoner M 1916. Batteriene var satt opp på Kvarven, Øyjorden og på Slettebakken og dekket således de viktigste innflygningsaksene mot Bergen og hovedfortene Kvarven og Hellen. Til lavforsvar hadde hvert batteri en mitraljøsetropp med 2 - 7,92 mm mitraljøser.

Automatisk luftvern skyts til bruk i midlere og lavere høyder var bestilt fra Tyskland. Lyskastere og lytteapparater inngikk ikke i luftvernoppsettningene.

Ved det tyske overfallet den 9. april 1940 var Hellen fort oppsatt med et batteri på tre 21 cm kanoner, en mitraljøsetropp med tre 7,92 mm mitraljøser som luftvern og en 110 cm lyskaster. Den samlede styrke utgjorde 9 befal og 83 korporaler og menige. Under kampene ble det avfyrt i alt 11 granater fra fortet uten å gjøre særlig skade. Fortet ble erobret fra landsiden. Seks mann falt og åtte ble såret på Hellen i de tidlige morgentimene på grunn av tyske fly. I dette strøket ble også de første sivile hus ødelagt av kamphandlingene.

Det overrasker derfor ingen at det skulle bli tyskerne som for alvor fikk fart i utbyggingen av luftvernartilleriet også i denne delen av byen. I Eikeviken ble hovedkvarteret for det lokale forsvar av luftrommet over Bergen plassert. Luftskyts var ellers gruppert mange steder i bydelen. Men det var hovedsaklig mobile batterier, som kunne flyttes etter behov. På Eidsvåg fjellet lå et tungt 10,5 cm luftvern batteri, bestående av 4 stk. 10,5 cm - og 2 stk. 2 cm kanoner.

Allerede sommeren 1940 begynte tyske eksperter å undersøke mulighetene for å bygge flyplass i byens nærhet. Dette kom likevel ikke til å redusere betydningen av sjøflyhavnen i Sandviken. Selv et-

ter utbyggingen av Herdla og Bømoen fortsatte Luftwaffe å nytte sjøfly, både til rekognoseringsoppdrag og til bruk mot ubåter. Til tross for at den gamle norske marineflystasjonen på Flatøy var operativ under hele krigen, valgte tyskerne å prioritere sjøflyhavnen i byen. Likevel var det jagerflygerne på Herdla som sammen med det tyske luftskytset utgjorde den største trusselen for de allierte flygerne. Fra operasjonssentralen i den gamle Fløistuen gikk radio og telefonlinjer til fjellanleggene på Rundemannen og på Midtun og til kommandosentralene i Eikeviken og Fjellveien. Langt inne i fjellet, i plotterommene, satt de tyske soldatene og fulgte de allierte flyene etterhvert som de nærmet seg byen. Meldingene gikk videre til de tunge batteriene utenfor den egentlige bykjernen og til de mindre ringer med midlere skyts rundt havneområdet og andre krigsviktige mål. Tyskerne holdt hele tiden en høy luftvernberedskap. Minst et skyts pr. batteri var alltid bemannet, og sambandet mellom batteriene og luftkommandosentralen ble stadig kontrollert. Hyppige samøvelser med luftvern batteriene på Herdla, Radøy, Askøy, Åsane og Sotra viste at tyskerne tok forsvaret av "Raum Bergen" alvorlig.

Sandviksbatteriet, på tysk betegnes som Sandviken MKB 3/504 sto som materialreserve gjennom mesteparten av krigen. Batteriet ble satt opp av tyskerne høsten 1942, men kort etter ble det tatt ut av oppsetningen igjen. Dette skyldtes i første rekke personellmangel ikke som enkelte hevder at batteriet var foreldet. Det ble nemlig bygget ut så mange batterier langs innseilingen til Bergen at det ble en følbart mangel på artillerister. Hele 36 batterier ble etablert på strekningen Nordfjord-Stord. Hellen fort derimot var fullt besatt gjennom hele krigen.

Likevel er det kan hende Befalsskolen for Kystartilleriet den eldre generasjon forbinder med Hellen. I årene 1947 til 1959 satte elevene fra skolen på nedre Hellen sitt preg på bydelen, både sommer og vinter. Den praktiske artilleriutdannelsen med innlagte skyte øvelser foregikk riktignok ikke på Hellen, men på en rekke fort rundt om på Vestlandet i sommertiden. Likevel gjorde elevene seg bemerket, både i "Bisken" og på Stemmemyren. Om vinteren kunne naboene se elevene "gå bjørn" i det uberørte, hvite terrenget, og skuddsalvene lød fra "viddene" rundt skytebanen.

Skolen hadde til å begynne med to linjer, en to-årig for personell med realskole og en 14-måneders linje for studenter. På begge linjer var hovedvekten lagt på den praktiske opplæringen. Undervisningen omfattet disipliner som artilleri –

Fra nøytraliseringsvakten i 1935-40 på Hellen

Ukjent fotograf

våpenlære, nærforsvar, lyskastertjeneste, mine- og torpedokrigføring. Til tross for de heller kummerlige arbeidsforhold skolen slet med, må søkningen til skolen i de årene den eksisterte karakteriseres som gode. Dette skyldes ikke minst omgivelsene. Men i 1957 foreslo Forsvarsdepartementet at skolen skulle flyttes tilbake til Oscarsborg. Stortinget ga sin tilslutning til dette, og i månedskiftet mai/juni 1959 flyttet skolen fra Ytre Sandviken til Østlandet. En epoke var dermed forbi.

I dag har asfalterte trafikkbånd og metervis av garasjer og tilliggende boligblokker fjernet det meste av fortidens militærehistorie. Men dagens turgjengere kan ane en snev av denne når de bever seg langs veien opp mot Sandviksbatteriet. Oppe i batteristillingene vil de bli slått av utsikten og de mange spennende detaljer, før de igjen samler seg rundt termos og nistepakke bak solvarme gråstener nedi en kanonstandplass. Batteriutstillingene fra før århundreskiftet egner seg nemlig glimrende som rasteplass på en søndagstur,

Det er rart hvorledes de mest fredsommelige mennesker kan føle seg tiltrukket av gamle byggverk som har hatt med krig og forsvar å gjøre. Kanskje er tiden nå inne også å ta vare på denne delen av historien? Byveksten har gjort at Bergen har invadert del etter del av sitt vakre omland. Viljen til å se byggeområdene som totaliteter, og til å fremme helhetsplaner som tar hensyn til militærehistorien synes å mangle.

Vi minner om Romjulistreff

fredag 30. desember
i Huset kl. 19.00

Vi serverer pinnekjøtt m.m.

Kakelotteriet på Oasen

Så var det tid for høsten/vinterens første kakelotteri. Lørdag 19. november 2005 stilte Sjefen med følge og kaker på torget i Oasen. Vi startet kl. 11.00 med 10 kaker og tusen lodd. Vanligvis går det en smule tregt til å begynne med,

men ikke denne gangen. Kl. 12.10 var kakene vekk og alle lodd solgt, så vi kjøpte 10 nye kaker og sprettet en ny pakke med lodd. Det gikk radig unna. Innstillingen til guttene som var med var topp. Dette smittet tydelig over på kjøpesenterets kunder, som kjøpte lodd. Stemningen var preget av godt humør, vilje til å kjøpe lodd, så vi som var med koste oss. Men alle gode ting tar slutt! Kakene forsvant som dugg for solen, det sammen med loddene, og kl. 14.00 var det hele over. Vi pakket sammen og var på vei hjem etter godt utført jobb kl 14.10. Kjempebra gutter! Neste kakelotteri er lørdag 14. januar på. ja hvor, jo nettopp Oasen. Vi håper at flere soldater kan være med da. Beste loddselger denne lørdagen var 1. troppsjef Christer Øye. Kjempebra Christer! Vi som var med ønsker alle en riktig God jul og takker for året som nå går ut. Vel mott til juletreffest den 8. januar 2006.

*Sandvikshilsen
Rådet*

Fakkeltoget

Søndag 4. desember 2005

Søndag 4. desember møtte vi opp i huset kl. 17.00. Vi var i år veldig heldig med været, litt kalt og en sur vind, men vi slapp regnet vi har hatt de to foregående år. Vi fyrte opp i peisen så det ble godt og varmt til vi kom tilbake fra runden. Damegarden stilte med to på kjøkkenet som laget deilig varm kakao og ordnet med pepperkaker.

Kl. 18.00 var det oppstilling på Sandvikstorget med tente fakler som brant godt i den litt sure vinden. Turen gikk via "gutten" til Ladegaarden sykehjem, hvor guttene og de frammøtte sang "Glade Jul" og "På låven sitter nissen". Derfra gikk guttene med følge den "lille" runden og det hele ble avsluttet i huset med varm kakao og pepperkaker. Vi var i år flere enn i fjor, men oppslutningen er alt for dårlig. Dessverre! Men vi som var der hadde en hyggelig stund. Takk til damene på kjøkkenet. Kakaoen var herlig!

Neste på programmet er juletreffest i Huset, den 8. januar 2006, og vi håper at alle kan være til stede og sette en koselig ramme rundt det denne. Vi ønsker alle en god jul, og takker for året som gikk. Vel møtt neste år!

*Vennlig hilsen
Rådet*

Sjefens hjørne

Hei alle sammen!

Ja, så var vi i gang. Jeg synes det har vært dårlig oppslutning ved de åpne møtene, men jeg håper de som har vært der har hatt det gøy, og at oppslutningen blir bedre på nyåret. Jeg vil også takke de gutta

som var med på julelotteriet i Oasen, for en strålende innsats. Jeg oppfordrer alle som kan, til å bidra ved slike anledninger.

Siste åpne hus før jul er 18. desember. Håper så mange som mulig stiller, da med familie og venner. Etter jul har vi som vanlig juletreffest i huset. Her håper jeg også alle som kan, kommer med kompiser og hele familien. Her blir det presentasjon av de nye offiserene.

Det blir en del å ta fatt i på nyåret. Verving, slagertrening og trening av de nye offiserene begynner rett ut på nyåret. Her håper jeg alle aktuelle stiller.

Jeg vil med dette takke for 2005 sesongen og ønsker alle vel møtt til en ny sesong.

Ha en riktig god jul og takk for året som gikk.

*Med Sandvikshilsen
Sjefen*

*Redaksjonen ønsker
lesere og annonsører*

*En riktig
God Jul
og
et godt nytt år*

FROSTER

Prosesspumper/Engineering

Sandviksveien 30 - N-5035Bergen

Tlf. 55 36 58 55 - Fax. 55 21 51 60

Mulen Mat as

Øvre Sandviksvei 52

Telefon 55 31 63 61 - Telefax: 55 31 31 38

Åpningstid:

Man.-Fre. 09.00-20.00

Lørdag 10.00-16.00

Søndag 11.00-17.00

Stedet for en hyggelig handel

Ps: Vi kjører også varer etter avtale

REMA 1000

HELLEVEIEN

v/Terje Sivertsen

Søre Øyjorden 75, 5035 Bergen - Sandviken

Tlf. 55 33 01 44. Fax. 55 33 01 45

Stor blomsterbutikk

...med godt utvalg til alle anledninger. Brudebuketter, sorgbinderi m.m.

åsane hagesenter

Tlf.: 55 39 56 00 - Fax. 55 18 28 05
E-mail: post@asane.hagesenter.no

JAN O. LARSEN A/S

JAN OLAV LARSEN

MALERMESTER

Hallskaret 105, 5095 Ulset

Tlf: 55 53 10 26

Fax: 55 53 10 27

Mobil: 920 80 830

Mobil: 928 54 585

Priv: 55 18 31 09

- fagkunnskap gir trygghet

Hårets gleder finner du på to steder

HERMANS SALONG

TOUPÉ • PARYKK • DAME- HERREFRISØR

55 31 72 28

VETRLIDSALMENNING 17
V/FLØYBANEN

55 18 21 78

ÅSANE SENTER

Taktekking

- Kobber og Blikkenslagere
- Taktekkere • Liftutleie

Carlsen på taket A/S

Carl Aug. Carlsen A/S - Skuteviksboder 12

Tlf. 55 31 74 81 - 55 31 12 29

Mob.tlf. 94 68 29 58
94 67 89 99

Privat tlf. 55 18 62 76
Telefax 55 31 74 81

ALTERNATIV BEHANDLING I SANDVIKEN

- * Akupunktur
- * Øye/Smertebehandling
- * Fotsoneterapi
- * Mat Intoleranse Test
- * Massasje

Ta turen innom for mer informasjon, eller ring

Tlf. 55 96 24 24 - mob. 97 69 97 90

CENTER FOR ALTERNATIV MEDISIN - AMALIE SKRAMS VEI 1 - 5035 BERGEN SANDVIKEN

Carla Dame
DIN DAME OG HERREFRISØR - SANDVIKEN
TLF. 55 32 10 45

HELIKOPTER SERVICE

Herved ønsker jeg et årsabonnement på bladet Sandviksgutten

Navn

Adresse

Poststed

Send ingen penger - vi sender giro: kr. 30,- pr. nr. + porto

Adr.: Grensegrenden 1, 5035 BERGEN

Glimt fra Damegarden

HØSTEN 2006

Fra vår **Danmarkstur** i september hvor vi besøkte Aarhus. På programmet sto shopping i det gamle latinerkvarteret, besøk på det nye kunstmuseet, lunsj ved kanalen og tur til "den gamle by" hvor det denne helgen var håndverkshelg med demonstrasjoner av gamle håndverk. Et nydelig sommervær satte en ekstra spiss på en trivelig helg.

På tur til Tysnes hos Berit hvor **lefsebaking** var tema. Åse hadde vært på kurs og skulle lære kunstene videre. Og lefser ble det. Og i tillegg mye god mat og drikke, latter og hygge!

Årets utlodning gikk av stabelen 24. november. I år valgte vi å holde den i "Huset" noe både vi og de fremmøtte så ut til å like. Vi kunne nok ønsket oss flere deltakere, men de som var der gjorde en kjempeinnsats og vi var godt fornøyd med det vi fikk inn. Som vanlig brukes det vi tjener på basaren til å støtte Sandvikens Bataljon.

Årets julebord ble vunnet av Helge Solheim og dukken med garderobe av Bård Fjellanger. Flere av de som var der hadde aldri vært inne i "Huset" før og satte tydelig pris på å bli vist rundt av "Franne" som ga dem Sandviks- og buekorps historie med på kjøpet. Som vanlig var "Dolla" med oss og ledet det hele og vi som har vært med noen ganger vet at utlodningen ikke hadde vært den samme uten hans kjappe replikker!

Takk til alle dere som var med å støtte oss!

Åse Lervik

